

Swarzędzki alfabet historyczny Antoniego Kobzy

Bogucin

(fragmenty)

Bogucin jest wsią w zachodniej części gminy Swarzędz, rozlokowaną na lewym brzegu rz. Głównej przy drodze krajowej nr 5, zamieszkaną przez 1008 osób (2015 r.). Nazwa ma źródło dzierzawcze i pochodzi od imienia Boguta będącego nazwą osobową skróconą, z przyrostkiem –uta. Wywodzi się od imion Bog-uchwał, Bog-umił, Bog-usław.

Źródła i autorzy opracowań nie są zgodni, co do początków tej miejscowości. Jedna z grup badaczy wskazuje, że wieś o tej nazwie istniała od wczesnego średniowiecza a jej nazwa pojawiła się po raz pierwszy w dokumencie lokacyjnym Poznania z 1253 roku. Następnie, jak dalej wyjaśniają, nazwa *Bogucin* zanikła na rzecz nazwy kulturowej *Hammer*, która pochodzi z jęz. niemieckiego i oznacza dokładnie w jęz. polskim - młot. Określała ona młyn ze stawem przy rzece Głównej, kuźnię i folwark - założone na pocz. XVIII w. oraz osadę pracowników. Nazwa Bogucin ponownie pojawiła się dopiero w 1921 roku w wolnej już Polsce, obejmując swym zasięgiem osadę Główna Olędry, wieś Hammer z młynem i folwarkiem oraz obecnie już nieistniejący domek kolejowy.

Według innych autorów opracowań, wieś o nazwie Hammer (Hamer, Hamry, Homry, Humer) pojawia się dopiero na początku XVIII wieku po założeniu kuźni opodal istniejącego od dawna młyna rzeczynego, którego nazwa pozostała nieznaną.

(...) Osada z kuźnią i młynem stały się na pocz. XVIII wieku własnością kościoła, a ściślej weszły w skład dużego majątku zw. kluczem kicińskim, który był uposażeniem proboszcza katedralnego diecezji poznańskiej. W tym też mniej więcej czasie (1720 rok) władze kościelne założyły tu folwark. Oprócz Bogucina/Hammer do majątku kicińskiego z terenu współczesnej gminy swarzędzkiej należało pobliskie Janikowo i karczma Darmosz.

W drugiej połowie XVIII wieku, w bezpośrednim sąsiedztwie Hammer została lokowana osada olęderska o nazwie Główna Olędry. Obydwie osady dzieliły wspólny los i ostatecznie połączyły się w 1919 r. w jedną wieś – Bogucin.

(...) Trzy nieruchomości we wsi o warto-

ści 10 282 tal. 2 sgr. 4 fen. (nr 2 i 3B w Głównie Olędry i nr 2a w Hammer) posiadał również Jan Józef Berger mający problemy ze spłatą długów. Subhastację (dawniej: postępowanie egzekucyjne mające na celu sprzedaż dóbr dłużnika w drodze licytacji – przyp. red.) jego

Władysław Stociński, 1921 r.
(fotograf nieznan)

majątku ogłaszano od 1863 r., ale przesuwano jej terminy. W styczniu 1865 r. ogłoszono, że ostateczna subhastacja ma się odbyć 23 maja tego samego roku. W 1874 r. Hammer (razem z Główną Olędry i Osadą Darmosz) liczyły siedem domów i 101 mieszkańców.

(...) We wsi niejednokrotnie zdarzały się różne nieszczęścia. W 1885 r. szalała burza z gradem, który zniszczył wszystkie uprawy i zalegał na polach przez całą dobę. Grad padał tak gwałtownie, że pasące się bydło pouciekało do lasu.

W listopadzie 1892 r. prasa niemiecka zamieściła ostrzeżenie o pryszczycy panu-

W 2018 roku przypada 380-lecie lokacji Swarzędza... Bogatą i barwną historię mają też okoliczne miejscowości. Z tej jubileuszowej okazji przygotowaliśmy więc dla Państwa cykl artykułów o historii ziemi swarzędzkiej. Ich autorem jest pan Antoni Kobza – prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Swarzędzkiej, są fragmentami obszernego, przygotowywanego do druku opracowania pt. „Dzieje wsi okolic Swarzędza. Szkice do historii powiatu poznańskiego”.

Na początek: Bogucin.

jącej w gospodarstwie Chwałkowskiego w Hammer oraz w majątku p. Turskiego w Koziegłowach.

(...) Drugi folwark (Główna Olędry) przeszedł drogą subhastacji w 1879 r. w posiadanie Niemca Gumperta, który w 1898 roku sprzedał go za pośrednictwem firmy Drwęski i Langner, Ludwikowi Kaczmarkiewiczowi. W 1900 r. Zofia i Ludwik Kaczmarkiewiczowie pochowali dwóch synów: w sierpniu siedmioletniego Józefa, a we wrześniu dwunastoletniego Tadeusza. Folwark sprzedano p. Stojanowskiemu, który dość szybko, bo już we wrześniu 1902 r. pozbywa się go na rzecz p. Napierały, a ten sprzedaje go przed 1907 r. Bankowi Parcelacyjnemu w Poznaniu.

(...) Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 i przyłączeniu do niej Wielkopolski w 1919 r., nazwę wsi *Hammer* zmieniono urzędowo najpierw na *Humry* (1919 r.), a w roku 1921 na *Bogucin (gm. i os.)*. W 1919 r. zmieniono także nazwę domku kolejowego położonego opodal wsi, z dotyczących obowiązującej *Hammer Bahnwärterhaus* na *Humry Domek kolejowy*. W 1922 roku zmieniono obowiązującą do tej pory, osobną nazwę młyna z *Hammermühle* na *Bogucin (młyn)*.

(...) Nieco wcześniej - w kwietniu 1929 r. - dwaj mieszkańcy Bogucina uczestniczyli w wypadku na przejeździe kolejowym między Rabowicami a Łowęcinem. Wóz konny, którym powoził Franciszek Stasiński, a który należał do Edmunda Michalskiego, wylądowany ziemniakami i różnymi sprzętami domowymi utknął na torach i został doszczętnie rozbity przez pociąg zdążający z Paczkowa do Swarzędza. Ofiar w ludziach nie było.

(...) Około połowy lat dwudziestych XX wieku folwark z dworem oddano w dzier-

zawę Wojciechowi Korytowskiemu. Młyn pozostał w bezpośrednim zarządzaniu S. Krokowskiego.

W 1936 r. Stanisław Krokowski po wygaśnięciu dzierżawy, sprzedał działki gruntu dwóm rolnikom: Marcinowi Łakomemu z Janikowa i Wilhelmowi Seifertowi z Głównej, który już wcześniej (1917 r.) zakupił w Hammrze 25,5 ha. Od 1937 roku zarządzanie całym majątkiem przeszło na Tadeusza Krokowskiego (syna Stanisława), który rozwiązał umowę z dzierżawcą folwarku i wspomagany przez ojca zajął się osobiście całym majątkiem. Korytowscy po rozwiązaniu umowy zakupili duże gospodarstwo rolne z domem w Suchym Lesie i przebywali tam aż do wybuchu II wojny światowej (...)

Po wyzwoleniu spod okupacji niemieckiej

Po wojnie do majątku powrócili dawni właściciele tj. Krokowscy i gospodarowali w nim do 1949 roku, czyli do momentu upaństwowienia całego majątku, tzn. młyna i folwarku (ok. 100,5 ha).

Młyn i ziemia zostały przekazane Państwowym Gospodarstwom Rolnym zrzeszonym w Ośrodkach Zaopatrzenia Rolniczego. Początkowo był to PGR Naramowice, a po pewnym czasie PGR Owińska. Wtedy na-

stąpiła rozbiórka budynków gospodarskich, likwidacja wyposażenia i zamknięcie młyna.

W roku 1985 Wojewódzki Konserwator Zabytków wpisał na listę zabytków młyn oraz park dworski w Bogucinie.

W tym samym roku, całość przejęło Państwowe Gospodarstwo Rybne w Poznaniu, a w 1992 r. w wyniku likwidacji państwowych gospodarstw - młyn, staw i dwór z parkiem przejęło na własność państwo i działało tu Gospodarstwo Rybne Skarbu Państwa.

(...) Część ziemi uprawnej innego folwarku (położonego w dawnej osadzie Główna Olędry) wynoszącej bez mała 66 hektarów zakupił od Wanieczki w styczniu 1948 r. Władysław Słociński. Nabywca pochodził z Zawiercia w Małopolsce i był rolnikiem, absolwentem Akademii Rolniczej w Bydgoszczy. Mieszkając już w Wielkopolsce był również przez kilka semestrów słuchaczem na wydziale prawa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

(...) Po latach gospodarowania na słabej ziemi, pod nieżyczliwą i pełną szykan obserwacją „władzy ludowej” (kułak), Słociński podzielił ziemię na parcele, które stopniowo wyprzedawał. ...Właśnie na tej ziemi powstało nowe osiedle, a następnie na działce darowanej przez Słocińskich zbudowano pętlę autobusową komunikacji miejskiej Poznania. Pierwszym domem, jaki wybudowano po południowej stronie ulicy Gnieźnieńskiej był postawiony na początku

*Stary Bogucin, 2016 r.
(fot. Antoni Kobza)*

lat sześćdziesiątych XX wieku dom państwa Słocińskich. Dzisiaj, jedna z najważniejszych ulic nowego osiedla nosi imię Władysława Słocińskiego, który zapisał się w pamięci mieszkańców, jako uczynny i życzliwy sąsiad, społecznik i filantrop.

(...) Osada karczemna Darnosz była położona przy drodze z Poznania do Pobiedzisk i należała do majątku Hammer. Nie wiadomo, od kiedy funkcjonowała karczma, ale w XVIII i XIX w. była dla podróżnych pierwszym z trzech przystanków położonych przy trakcie Poznań – Pobiedziska.

(...) Do Darnosza należała ziemia o rozległości 157 mórg 139 pr. kw. (ok. 39 ha), w tym 118 m 89 pr. kw. było ziemi ornej i ogrodów. Obok zabudowań gospodarczych znajdował się tu jeden dom, zamieszkały w 1843 r. przez 14, a w 1845 – przez 16 osób, wśród których byli sami katolicy. W drugiej połowie XIX wieku, gdy rozwijała się sieć połączeń kolejowych w Wielkopolsce, przydrożne karczmy/zajazdy straciły rację bytu i przekształcały się w zwykłe gospodarstwa rolne lub były likwidowane. Darnosz jako karczma przestał istnieć prawdopodobnie jakiś czas po budowie linii kolejowej Poznań – Gniezno w 1872 r. i wymieniony był jeszcze w 1882 r. jako osada (nie karczma) będąca częścią wsi Hammer (...).